

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR DAVRIDA MASOFAVIY TA'LIMNING RIVOJLANISHI

Abdullayeva S.Ya.

O'R QK Akademiyasi Tillar kafedrası

professori, fil.f.n.

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada hozirgi vaqtda ommalashib borayotgan masofaviy ta'lim, uning ta'limdagi o'qitish turlari, axborot-kommunikatsion texnologiyalardan mashg'ulotlarda qanday usullarda foydalanish to'g'risida so'z yuritiladi.*

***Kalit so'zlar:** axborot-kommunikatsion texnologiyalar, masofaviy ta'lim, masofaviy ta'lim modellari, masofaviy ta'lim tamoyillari, masofaviy ta'limning didaktik imkoniyatlari, masofaviy ta'limni tashkil etish bosqichlari, kompyuter ta'limi, kompyuter ta'limi texnologiyalari.*

***Annotation:** This article talks about distance education, which is becoming popular at the moment, its types of education, and how to use information and communication technologies in training.*

***Key words:** information and communication technologies, distance education, models of distance education, principles of distance education, didactic possibilities of distance education, stages of organization of distance education, computer education, technologies of computer education*

***Аннотация:** В данной статье рассказывается о популярном в настоящее время дистанционном образовании, его видах обучения, способах использования информационно-коммуникационных технологий в обучении.*

***Ключевые слова:** информационно-коммуникационные технологии, дистанционное образование, модели дистанционного образования, принципы дистанционного образования, дидактические возможности дистанционного образования, этапы организации дистанционного образования, компьютерное образование, лимит-технологии компьютерного образования.*

Oxirgi vaqtlarda jahonda masofaviy ta'lim tizimi ommalashmoqda. Kompyuter texnologiyalari, lokal va global hisoblash tarmoqlarining rivojlanishi masofaviy ta'limga yangidan-yangi imkoniyatlar ochib berdi. Masofaviy ta'lim deganda, o'qituvchining bevosita ishtirokini ko'zda tutmaydigan texnologiyalardan, birinchi navbatda, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda ta'lim berish jarayoni tushunila boshlandi. Kompyuter texnologiyalari, lokal va global hisoblash tarmoqlarining rivojlanishi masofaviy ta'limga yangidan-yangi imkoniyatlar ochib berdi. Masofaviy ta'lim deganda, o'qituvchining bevosita ishtirokini ko'zda tutmaydigan texnologiyalardan, birinchi navbatda, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda ta'lim berish jarayoni tushunila boshlandi.

Zamonaviy sharoitda axborot-kommunikatsion texnologiyalarning tezkor rivojlanishi ta'lim jarayonida ularning imkoniyatlaridan foydalanish uchun qulay sharoitni vujudga keltirdi. Ayni vaqtda yetakchi xorijiy mamlakatlar masofadan o'qitish borasida boy tajriba to'plangan. O'zbekiston sharoitida mustaqillik yillarida ta'limning bu turini qo'llashga jiddiy e'tibor qaratilmoqda. Tobora ommalashib borayotgan ushbu ta'limning mazmunini yoritishda dastlab tushunchaning mohiyati anglab olish maqsadga muvofiqdir. Manbalarda "masofaviy ta'lim" tushunchasi turlicha talqin etilgan. Bu hol bevosita masofadan o'qitishning asosiy elementlari tadrijiy takomili bilan uzviy bog'liq. Zero, mazkur ta'lim turi rivojlanishining har bir bosqichida tasavvurlar qayd etilib, masofaviy o'qitishning vazifa va ta'riflariga turli nuqtai nazardan yondashish mavjud. Bunda masofaviy ta'limning rivojlanish bosqichlari asos qilib olinadi [1, 55].

Masofadan o'qitish ta'lim oluvchilar va o'qituvchilarning bir-birlari hamda o'qitish vositalari bilan o'zaro ta'sirining maqsadga yo'naltirilgan interfaol jarayonidan iborat bo'lib, bunda ta'lim jarayoni ularning geografik fazoviy joylashishiga bog'liq bo'lmaydi. Ta'lim jarayoni kichik tizimlardan iborat, ya'ni o'qitish maqsadi, mazmuni, metodlari, vositalari, tashkiliy shakllari, nazorat, o'quv-moddiy, moliyaviy-iqtisodiy, me'yoriy huquqiy va marketing kabi elementlarni qamrab olgan o'ziga xos pedagogik tizimda kechadi.

Masofaviy ta'limni tashkil etishda o'qituvchilarning faoliyati faqatgina o'quv axborotlarini uzatish bilan cheklanmaydi. Shu sababli bu turdagi ta'limni tashkil etishga bir necha mutaxassis jalb qilinadi. Ular o'z vazifalariga ko'ra turlicha nomlanadi. Xususan: 1. O'qituvchi – masofaviy ta'limni tashkil etishda foydalaniladigan o'quv-metodik qo'llanmalarning muallifi. 2. Moderator – masofaviy ta'lim negizida tashkil etilayotgan seminar, trening, davra suhbat va forumlarga boshchilik qiluvchi (boshqaruvchi) pedagog (u muloqot jarayonining to'g'ri tashkil etilishini ta'minlaydi, bildirilayotgan fikrlarni umumlashtiradi, zarur bo'lganda ularni to'g'rilaydi, ta'lim oluvchilarning mustaqil fikrlash va ishlash qobiliyatlarini rivojlantiradi, bilish faoliyatlarini faollashtiradi). 3. Тьютор (lot. “tutorem”) – o'quv kurslari uchun interfaol metodlarni tanlovchi, ma'ruza o'qituvchisi bilan talaba o'rtasida ta'limiy aloqani o'rnatuvchi ustoz, murabbiy. 4. Edvayzer (fr. “avisen” – “o'ylamoq”, “advisor” – “o'ylovchi”) bitiruv malakaviy ishi, kurs loyihalarining ta'lim oluvchilar tomonidan individual, mustaqil bajarilishi vaqtida metodik yordam beradigan maslahatchi. 5. Fasilitator (lot. “facilis”, ingl. “facilitator” – yengil, qulay) – masofaviy ta'lim xizmatidan foydalanayotgan guruhlarining faoliyatini natijasini muammoning ilmiy yechimini topishga yo'naltiruvchi, guruhlarda yuzaga keladigan muloqotni rivojlantiruvchi, shuningdek, guruhlar faoliyatini xolis, samarali baholovchi pedagog. 6. Invigilator – masofaviy ta'lim asosida tashkil etiladigan o'qitish natijalarini nazorat qiluvchi mutaxassis pedagog[2, 17].

Masofaviy ta'lim tizimida produktiv, reproduktiv, muammoli bayon, evristik va ilmiy izlanish metodlari qo'llaniladi.

O'quv kurslarida bir tinglovchining o'rniga boshqa tinglovchi qatnashishi, uning o'rniga sinov topshiriqlarini topshirishning oldini olish maqsadida masofaviy ta'lim tizimida nazorat videokonferentsiyalarni tashkil etilishiga asoslanadi.

Masofaviy ta'lim tizimiga ko'ra mashg'ulotlar ma'ruza, seminar, laboratoriya mashg'uloti, kurs ishi, sinov, imtihon, maslahat, mustaqil ish kabi shakllarda yo'lga qo'yiladi. Mohiyatiga ko'ra masofaviy ta'limning tashkil etilishi bir qator iqtisodiy masalalarning ijobiy hal qilinishiga bog'liq. Zero, ushbu ta'limni tashkil etish uchun axborot-kommunikatsion vositalar, maxsus jihozlangan auditoriyalar, axborot

tizimlari xizmatidan foydalanish uchun talab etiladigan moliyaviy mablag'ning mavjudligini taqozo etadi [3, 27].

Ta'lim bir necha yo'llar orqali tashkil etilishi mumkin. Ulardan birinchisi - Keys metodidir. Bunda talabaga birinchi yarim yillik boshida o'rganish zarur bo'lgan o'quv material, adabiyotlar ro'yxati, fanlar bo'yicha test yoki yozma topshiriqlar, mashg'ulotlar jadvali taqdim etiladi. Keys metodining asosiy xususiyati shundaki, bu usulda ta'lim olish odatiy sxemalarda amalga oshiriladi. Bundan tashqari, talaba fanni qanday va qachon o'zlashtirishni mustaqil tanlash imkoniyatiga ega bo'ladi. Fanlarni tartib bilan yoki bir-biriga parallel ravishda o'zlashtirishi mumkin.

Hozirgi kunda har bir kasb-hunar muassasalari talabalarni o'qitish jarayonini tashkil qiluvchi shaxsiy me'yor va qoidalarini ishlab chiqmoqdalar. Masofaviy ta'lim hozirgi kunda bilim olishning yangi shakli hisoblanadi. Talabalarning bilim sifatini oshirishga harakat qila turib, o'qituvchining o'zi ham har kuni shaxsiy mahorat darajasini oshirishi, doimiy ravishda yangiliklarni o'rganishi, ta'lim tizimidagi so'nggi voqealardan xabardor bo'lishi hamda axborot texnologiyalarini o'zlashtirishi lozim.

Shunday qilib, zamonaviy sharoitda masofaviy ta'limni tashkil etish tizimi hamda bu borada kuchli raqobatga asoslangan ta'lim xizmatlarini ko'rsatish bozori shakllantirildi. Masofaviy ta'limni tashkil etish zaruriyatining yuzaga kelishi jamiyat ehtiyojlari va ijtimoiy buyurtmalari bilan belgilanadi. Bu turdagi ta'limning rivojlanishi, texnikaviy taraqqiyot bilan uzviy bog'liq. Zero, masofaviy ta'lim istiqbolini ta'lim sohasida innovatsion texnologiya va vositalarni samarali qo'llanilishi belgilab beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Nishonov A.X. Windows operatsion tizimida ishlash va kompyuter tarmoqlari / Uchebniy kurs. – T.: O'MKHTRI. 2003. – 22-b.
2. Sayfurov D. Masofadan o'qitish tizimining shakllanishi va rivojlanishi // Kasb-hunar ta'limi. – T.: 2004. - №6. – 16-20-b.

3. Ganiyeva M.A., Fayzullayeva D.M. Keys-stadi o‘qitishning pedagogik texnologiyalari to‘plami / Met.qo‘ll. “O‘rtamaxsus, kasbhunar ta’limi tizimida innovatsion texnologiyalar” seriyasidan. – T.: TDIU, 2013. – 95 b.